

Over selectie versus massa in het hoger onderwijs

In gesprek met Henk Zeevalking

Voor ik mijn mening geef wil ik eerst enkele algemene opmerkingen maken. Ten eerste, alhoewel ik van huis uit jurist ben heb ik, als het over het hoger onderwijs gaat, in het bijzonder de beta- en de technische vakken op het oog. Dit is namelijk het terrein dat ik als oud-bestuurder van de TU-Delft het beste kan overzien. In de tweede plaats ben ik in het algemeen een voorstander van hoger onderwijs voor velen, mijn stelling luidt: hoe meer hoger opgeleiden hoe beter. Het lijkt mij van belang deze dingen te weten voor ik mijn mening uiteenzet. Nu dan naar het onderwerp. Uw probleemstelling, selectie aan de poort versus een ongehinderde instroom van studenten in het hoger onderwijs, suggereert een keuzemogelijkheid die er in feite niet is. Het eerste is namelijk om diverse redenen onmogelijk, het tweede wordt in toenemende mate als onwenselijk beschouwd. De reden voor dit laatste ligt zeer voor de hand: het heeft geen zin mensen op te leiden als er geen werk voor ze is. Het arbeidsmarktperspectief is ook in het hoger onderwijs een steeds grotere rol gaan spelen. In het HBO is dat natuurlijk altijd het geval geweest, maar het geldt nu ook in steeds sterkere mate voor het wetenschappelijk onderwijs. Overigens, de technische universiteiten hebben altijd een sterke beroepsoriëntatie gehad, vanwege de concrete taakvelden van de ingenieur in het bedrijfsleven - van oudsher voornamelijk de industrie. Kortom, het is wel van belang dat een studie in het hoger onderwijs is gekoppeld aan een duidelijk beroepsperspectief en een grote kans op werk. Maar om welke reden je de instroom van studenten ook wil indammen, selectie aan de poort is praktisch gesproken niet mogelijk en daarom ben ik er een tegenstander van. De grote vraag is namelijk op grond van welke gegevens wordt geselecteerd. Het meest voor de hand liggend is om te selecteren op de eindexamencijfers van de middelbare school. Maar zowel voor het HBO als voor het universitaire onderwijs is het niet afdoende om uitsluitend daarop te selecteren, want die cijfers zeggen niet genoeg. Tenminste, niet als het er om gaat een voorspelling te doen over het verwachte verloop van de universitaire studie. Hoge cijfers zijn nog geen garantie voor succes. Op de TU-Delft kwam het regelmatig voor dat studenten met hoge cijfers voor hun eindexamens toch vastliepen met hun universitaire studie. Dit duidt erop dat andere zaken nog belangrijker zijn en ik denk dan met name aan de motivatie. Op langere termijn is de motivatie van een student veel bepalender voor zijn of haar welslagen dan het cijfergemiddelde van de eindexamens van het middelbaar onderwijs. Strikt genomen zou je, naast selectie op kennis en motivatie, ook op karakter moeten selecteren. Immers, in de moeilijke tijden die iedereen in zijn

studie en daarna in zijn werk meemaakt heb je niet zoveel aan kennis, maar des te meer aan karakter. In principe vind ik dat motivatie en karakter een hoge plaats, zo niet de hoogste plaats, bij de selectie zouden moeten krijgen. Alleen, voor beide geldt: hoe selecteer je op beide eigenschappen? Dat is een groot probleem en ik ben nog nergens een adequate methode tegen gekomen waarmee je deze zaken scherp in beeld kunt brengen, vóórdat mensen tot het hoger onderwijs worden toegelaten. Kortom, selectie aan de poort op basis van cijfers is onvoldoende omdat uiteindelijk alleen de kennis wordt getoetst, terwijl het niet mogelijk is om andere, belangrijkere gegevens op tafel te krijgen. Om praktische redenen ben ik dus tegen. De voorstanders van deze methode, de heer Bolkestein bijvoorbeeld, maken het zich ook wel erg gemakkelijk! Zonder verder ook maar iets af te weten van de mensen waar het om gaat plegen zij een selectie op basis van cijfers. Maar die cijfers zijn, ik kan het niet genoeg benadrukken, zo betrekkelijk. Toen ik zelf eindexamen deed op de middelbare school, dat is weliswaar al wat langer geleden, maar toch, heb ik een acht gehaald voor Duits en een negen voor scheikunde. Ik was in beide vakken niet zo goed, maar voor het examen Duits had ik drie gedichten van Goethe uit mijn hoofd geleerd en de leraar was zo vriendelijk mij te vragen of ik ook Duitse poëzie kende (hij wist namelijk dat ik die gedichten kende!). Bij het examen scheikunde kreeg ik toevallig sommen die ik goed kon maken. Maar bij het vak wiskunde, waar ik wel goed in was, gebeurde precies het omgekeerde. Ik ging met de examenopgaven volledig de mist in. Met andere woorden die cijfers zeggen niet zo heel veel. Het is in ieder geval geen solide basis voor een selectie aan de poort. Het is dus heel goed mogelijk dat iemand die geslaagd is met minder hoge cijfers, maar wel zeer gemotiveerd is zodoende geen kans krijgt.

Een alternatief vormt een vergelijkend toelatingsonderzoek, zoals dat bijvoorbeeld in Frankrijk wordt toegepast. Het systeem van de grand écoles, waar de selectie plaatsvindt door middel van een dergelijk onderzoek. Maar ook dit alternatief heeft niet mijn voorkeur omdat het accent toch blijft liggen op het toetsen van kennis.

Praktisch gesproken blijft er dan maar één mogelijkheid over en dat is de situatie die sinds kort is ingetreden, namelijk een vrije toegang tot universiteiten en hogescholen, maar een scherpe selectie tijdens de propaedeuse. Studenten kunnen dan een bindend studieadvies krijgen om met de opleiding te stoppen. Dit gebeurt ook weer primair op basis van de studieresultaten (lees: studiepunten), maar de wetenschappelijke staf of de mentoren die het advies moeten geven weten in ieder geval beter wie zij voor zich hebben. Bovendien zijn zij beter op de hoogte van de situatie waarin de student zich bevindt en kunnen hier bij hun advies rekening mee houden. Niet dat ziekte en andere minder prettige

Henk Zeevalking is voormalig voorzitter van het College van Bestuur van de Technische Universiteit Delft

persoonlijke omstandigheden dan heel zwaar meegewogen moeten worden, maar met dit systeem kun je wel een zekere soepelheid betrachten die bij selectie aan de poort onmogelijk is. Een ander voorbeeld is dat van een student die zich heeft ingezet voor faculteits- of universiteitsraad. Dit zal binnenkort niet langer gecompenseerd kunnen worden in studiepunten, maar je

kunt dit, binnen redelijke grenzen, toch mee blijven wegen bij het geven van een studieadvies. Dit is volgens mij het meest haalbare en meest rechtvaardige systeem. Het biedt ook de beste garantie om verspilling van talent te voorkomen. Want, om er nog één keer op terug te komen, bij selecteren aan de poort is het risico van verspilling het grootst. (C.T.). ♦